

Topolya régi fürdői

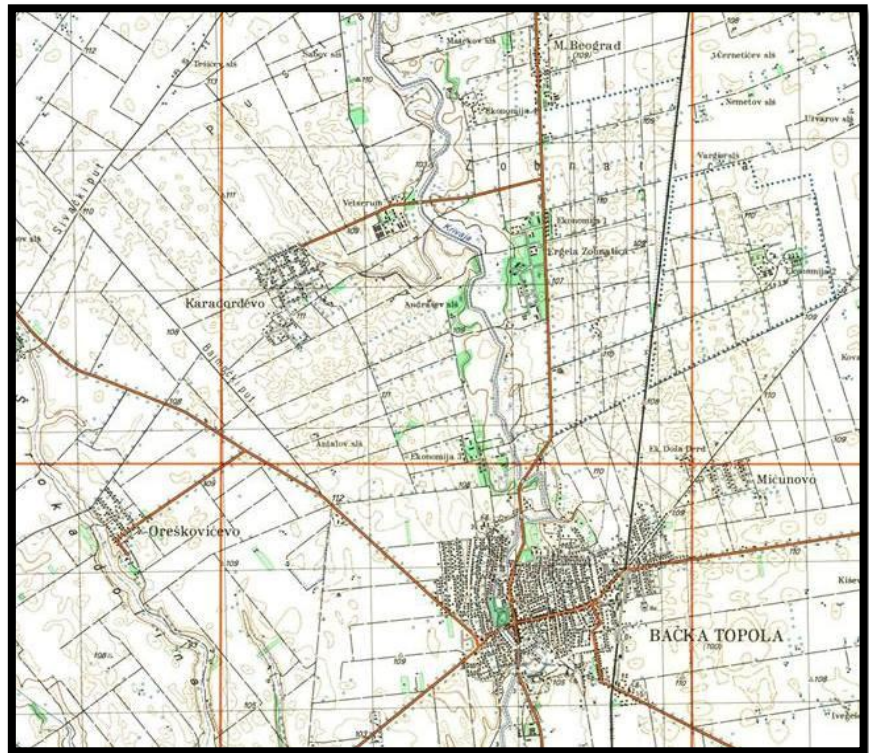
Tartalomjegyzék

1	Topolyáról	- 3 -
1.1	<i>Topolya néhány nevezetessége előzetesként</i>	- 5 -
1.2	<i>Szabadidős programok Topolyán</i>	- 7 -
2	Mikva - fürdő a zsidó imaházban.....	- 8 -
3	Limbek Elek fürdője	- 9 -
4	Pataki-fürdő	- 11 -
5	Dudás-fürdő	- 14 -
6	Vénusz.....	- 16 -
6.1	<i>Mijatov Vénusz strandfürdője</i>	- 18 -
6.2	<i>Felújított Vénusz Szabadidőközpont</i>	- 22 -
6.3	<i>Egység Úszóklub</i>	- 25 -
6.4	<i>Tekesport</i>	- 28 -
7	Gőzfürdő.....	- 29 -
8	Más fürdőhelyek	- 32 -
8.1	<i>A Zobnatica-tópart</i>	- 32 -
8.2	<i>Bács-ér (Krivaja)</i>	- 33 -
8.3	<i>Mesterséges tavak / locsolók</i>	- 33 -
9	Idézett forrásmunkák.....	- 35 -
10	Köszönetnyilvánítás	- 36 -

1 Topolyáról

A volt Délvidék (mai Vajdaság) szívében, Magyarország határától 44 km-re délre, a telecskai löszfennsíkon helyezkedik el Topolya. Ásatások és kutatások bizonyítják, hogy a terület már az őskorban lakott volt. Határában több helyen őskori vadásztábor nyomaira bukkantak a régészek. Ezen a vidéken több nemzet is átvonult. Az első, egyes kutatók szerint a 680-ban megjelent előmagyarokhoz köthető. A honfoglaló magyarok bizonyítottan letelepedtek a mai város területén. Írott bizonyítékaink vannak róla. Több Árpád- és középkori települést azonosítottak. A vidéket feldúlták a török hordák, majd óriási pusztításnak volt kitéve a Rákóczi szabadságharc idején. A középkori Topola¹ nevű helységet és környékét 1704-ben a kuruc csapatok feldúlták, a közel fél évszázadon át csak Topolya- pusztának nevezett területre a Felvidékről (ma Szlovákia déli határvidéke) 200 magyar és szlovák, úgy nevezetett szerződéses család érkezett. Ők

voltak a jelenlegi Topolya megalapítói. Báró Kray Pál (1735–1804) tábornok (tüzérségi tábornok) 40 évi hűséges katonai szolgálataért, ill. Napóleon ellen elért egyedüli és páratlan harcászati sikeréért kapta meg Topolyát és környékét. A Kray család érkezésével kezdődött meg a falu, később a mezőváros igazi

fejlődése. Manapság Topolya község megközelítőleg 596 km²-en terül el.²

1. ábra. Topolya egy régi katonai térképen

Forrás: Petőfi Sándor Cserkészcsapat térképgyűjteményéből

¹ Egyes okmányokban Tepela

² Kocsis Antal: Települések, templomok Topolyán és Bajsán az Árpád- és középkorban. Topolya, Compart D.o.o. 2007

A jelenlegi elnevezés feltehetően onnan ered, hogy a mocsaras, lápos terepen sok volt a nyárfá, amit szerbül topoljnak neveznek. Egy másik elbeszélés szerint a város területén egykor óriási nádasok, rétek voltak, ahol nagy számban éltek réti farkasok, melyek elnevezése toporján volt. Valójában melyik az igazi feltevés, nem tudni, de az sem kizárható, hogy a latinul és németül írt okmányokban elírás történt. A XV. századtól a XVII. századig ötféle néven említik a város közelében található településeket: Fybaych, Kis-Bajsa vagy Kis-Baysa, Topolay, Topoly.³

Földrajzilag igen előnyös helyen kerül el, érinti az észak–dél autópálya, a Belgrád–Szabadka–Budapest vasútvonal is áthalad rajta, melyet az 1860-as években építettek. Fontos úthálózat központja, Szabadkától 32 km-re délre, Zentától és Bečstől kb. 40 km-re északnyugatra, Zom-Zombortól 45 km-re keletre és Újvidéktől 69 km-re északra helyezkedik el. A

2. ábra. Vajdaság jelenlegi térképe

Forrás: Apatin Camping Area Budžak. – 2013.10.13. <http://www.camping-apatin.net/>

település a Bács-ér (Krivaja) völgyében kerül el. A várost megközelítően észak–dél irányban szeli át, és egyben a város legmélyebb pontja is. A községben négy mesterséges tó van, a zobnaticai, a pannóniai, a krivajai és a svetićevoí. A községhez 23 kisebb település tartozik.⁴

A 2011-es népszámlálás adatai alapján Topolyának 14 596 lakosa van, 59,25 %-a magyar. A szerbek mellett több más nemzetiség is letelepedett ezeken a területeken, többek kö-

³ Kocsis Antal: Települések, templomok Topolyán és Bajsán az Árpád- és középkorban. Topolya, Compart D.o.o. 2007

⁴ Topolya község hivatalos oldala: Földrajzi adatok. – 2013.10.01. http://www.btopola.org.rs/hu/foldrajzi_adatok

zött montenegróiak, horvátok, ruszinok, bunyevácok, albánok, macedónok, s más kisebbség. Ezek a nemzetek és nemzetiségek barátságban, testvériségben élnek.⁵

A topolyai községben több iskoláskor előtti intézmény, nyolc általános és három középiskola működik. A gimnáziumi képzés mellett a közgazdasági, mezőgazdasági, élelmiszeripari, építőipari, fémipari, faipari és elektromechanikai szakterületeken képeznek szakembereket. Megnyílt a Megatrend egyetem biofarm kara is. Alapképzésre a jelentkezők két ágazat között választhatnak: általános és biofarming.⁶

1.1 Topolya néhány nevezetessége előzetesként

Itt van az ország jelenlegi legnagyobb római katolikus temploma, hossza 71, a torony magassága 72,70 m és csaknem 5000 ember befogadására alkalmas. A templomot 1906-ban építették és Sárlos Boldogasszony tiszteletére szentelték fel.⁷ E templomon kívül még egy katolikus templom, vikária van Topolyán. A Jézus Szíve-templom építése msgr. Léner István fő esperes kezdeményezésére 1992-ben kezdődött. Ft. Fazekas Ferenc plébános ideje alatt folytatódtak és fejeződtek be a munkálatok. 2001. június 22-én mutatták be az első szentmisét. A belső berendezés 2003-ra készült el. Msgr. dr. Pénzes János megyés püspök 2005. május 23-án szentelte fel az új templomot.⁸

A két katolikus templomon kívül Topolyának van egy görögkeleti (pravoszláv) temploma is, melyet szent Illés tiszteletére emeltek. Az épületet 1932-ben kezdték építeni, és 1940-ben tartották meg az első szentmisét.⁹

A város egyik legrégebbi épülete a Kray-kastély, amelyben a Topolyai Múzeum és Galéria kapott helyet. A kastély (a melléképületekkel együtt) egy időben egyházi tulajdonba került. Az I. világháborút követően itt működött a Sárlos Boldogasszony-templom plébániája. A II. világháborút követő államosításkor középületté vált. Először bank, majd munkásegyetem, végül a Topolyai Művésztelep kiállítóterme lett. A szabadkai Regionális Műemlékvédelmi Intézet hathatós közbenjárásának eredményeként, a 90-es években felkerült a kiemelten védett műemlékek listájára. Így megkezdődhetett az épület rekonstrukciója dr. Harkai Imre (1952–2004) ismert topolyai műépítész, a népi építészet kiváló kutatója, a múzeum egyik megálmodójának irányításával. Nevéhez fűződik a Topolyai Múzeum berendezésének (állandó és fekvő vitrinek, pannók, dioráma, panoráma stb.) megtervezése is. A látogatókat több állandó

⁵ Uo. Lakosság. 2013.10.01. <http://www.btopola.org.rs/hu/lakosság>

⁶ Uo. Oktatás. 2013.10.01. <http://www.btopola.org.rs/hu/oktatás>

⁷ Dukai Edit, Fehér Eszter: A topolyai Sárlos Boldogasszony-templom. Verzal, Újvidék, 2010

⁸ Dukai Edit, Fehér Eszter: A topolyai Sárlos Boldogasszony-templom. Verzal, Újvidék, 2010

⁹ Branislav, Janić: A szerbek hitélete és a pravoszláv egyház. Topolya monográfiája 1750–1945. Dániel Print, Újvidék, 2001

tárlat várja: a helytörténeti tárlat, helytörténet és irodalom rész, biológiai kiállítás, régészeti kiállítás, történelmi részleg és a dr. Hadzsy János (1851–1903) emlékszoba, Vojnich Oszkár (1864–1914) afrikai vadásztrófeái. Itt van található a topolyai történelmi levéltár, aminek része dr. Harkai Imre levéltárra hagyott könyvtára.¹⁰

Topolyán egyazon épületben kapott helyet a színház és a mozi (miután a régi színházterem használhatatlanná vált), 360 ülőhellyel. A filmvetítéseken kívül színházi vendégszerepléseknek és hangversenynek ad otthont. Itt szervezik meg minden évben a községi hagyományápolók, zenekarok, énekkarok találkozóját is.

A XIX. század közepén három szélmalom és több taposómalom is működött. Ezekben búzát és kukoricát őröltek 1969-ig. Jelenleg csak egy szélmalom áll, a Zobnatica-tó partján, amit pár évtizede ide helyezték át. A malom háromszintes. Az első emeleten állították be a malomkövek közötti távolságot és ide érkezett vissza a késztermék is. A második szinten folyt az őrlés. A harmadik emeleten az erőátviteli mechanizmus talál-

ható, amely lehetővé teszi, hogy a malom széllapátjainak egy fordulása hétszer fordítsa meg a malomköveket. Az idő viszontagságai kikezdték a lapátokat, ezért ezeket lebontották.

3. ábra. Szélmalom a Széles utca végén a harmincas években

Forrás: Vass Károly gyűjteményéből

¹⁰Dr. Harkai Imre: Település- és építészettörténet. Topolya Monográfiája 1750–1945. Dániel Print, Újvidék, 2001

1.2 Szabadidős programok Topolyán

A XIX. századtól egyre több polgár rendelkezett szabadidővel. Ezt mindenki más elfoglaltsággal töltötte el. A város lakóinak többsége ünnepeken, de többnyire vasárnaponként a központban, a korszón sétálgatott, amely egykor a Széchényi nevet viselte, majd később a Rade Končar nevet kapta. Néhány éve a Főutca nevet viseli. Itt általában összefutottak ismerőseikkel, esetleg beültek valamelyik vendéglőbe vagy cukrászdába s elbeszélgettek. Sportrendezvényeket is tartottak. Az 1860-as években kezdődött a „fürdőmánia”. Egykor több medence is üzemelt, ezért a települést a fürdők városaként is nevezték.

4. ábra. Topolya egykori főutcája
Forrás: Györi Ilona gyűjteményéből

2 Mikva - fürdő a zsidó imaházban

Egykoron három zsinagóga és két imaház volt Topolyán. Az 1800-as években épült meg az Agrobácska vállalattal szemben lévő zsidó imaház. Ott volt Topolya első fürdője. Imaház udvarában, a rabinátus déli részén helyezkedett el egy kicsike medence, melyet rituális fürdésre használták. Az első zsinagógát az 1960-as években bontották le. A jelenlegi Népkönyvtár mögött állt, a könyvtár épülete pedig a rabinátus és a zsidó iskola volt. Az imaházat a II. világháború végén megszüntették. Pár évvel ezelőtt a Népkönyvtár előtti teret átépítették, az építkezés során előkerültek a fürdő téglái is.¹¹

5. ábra. Képen a Népkönyvtár Épülete látható, mögötte pedig a Zsidó Imaház, és a hozzá tartozó vas kapu

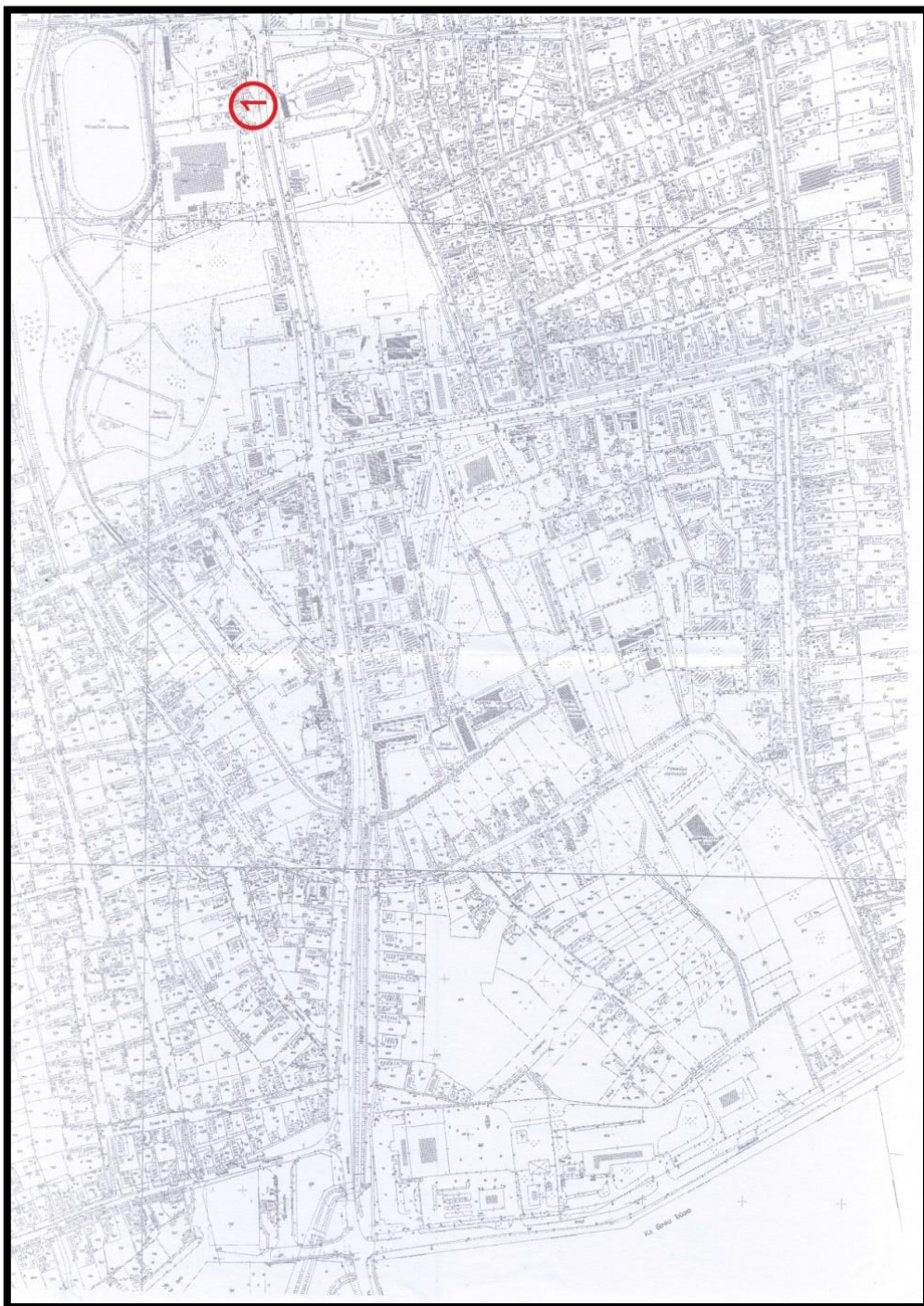
Forrás: https://fbcdn-sphotos-h-a.akamaihd.net/hphotos-ak-prn2/t1.0-9/1530579_686010104784656_240695237_n.jpg (2014.03.22)

¹¹ https://fbcdn-sphotos-h-a.akamaihd.net/hphotos-ak-prn2/t1.0-9/1530579_686010104784656_240695237_n.jpg

3 Limbek Elek fürdője

1900. április elején megalakult egy társaság, azzal a céllal, hogy Limbek Elek kertjében, saját artézi kútja vizének felhasználásával szabadfürdőt építsen. Ez négy évvel később valósult meg. A telket, melyre építették, akkoriban Zichy Irma grófné ajándékozta a katolikus nőegyletnek. Elkészült Topolya első közfürdője, az artézi fürdő, ahol „*cementorozott medence*” volt. Ezt később 14 x 19 m-es üvegtetővel fedték le. Miután a gőzfürdő működött, egy ideig ők bérelték, s üzemeltették.¹²

¹² Harkai Imre: Topolya építésze. Forum Kiadó, Újvidék, 1991

6. ábra. Topolya térképén bejelölve a Limbek Elek-fürdő

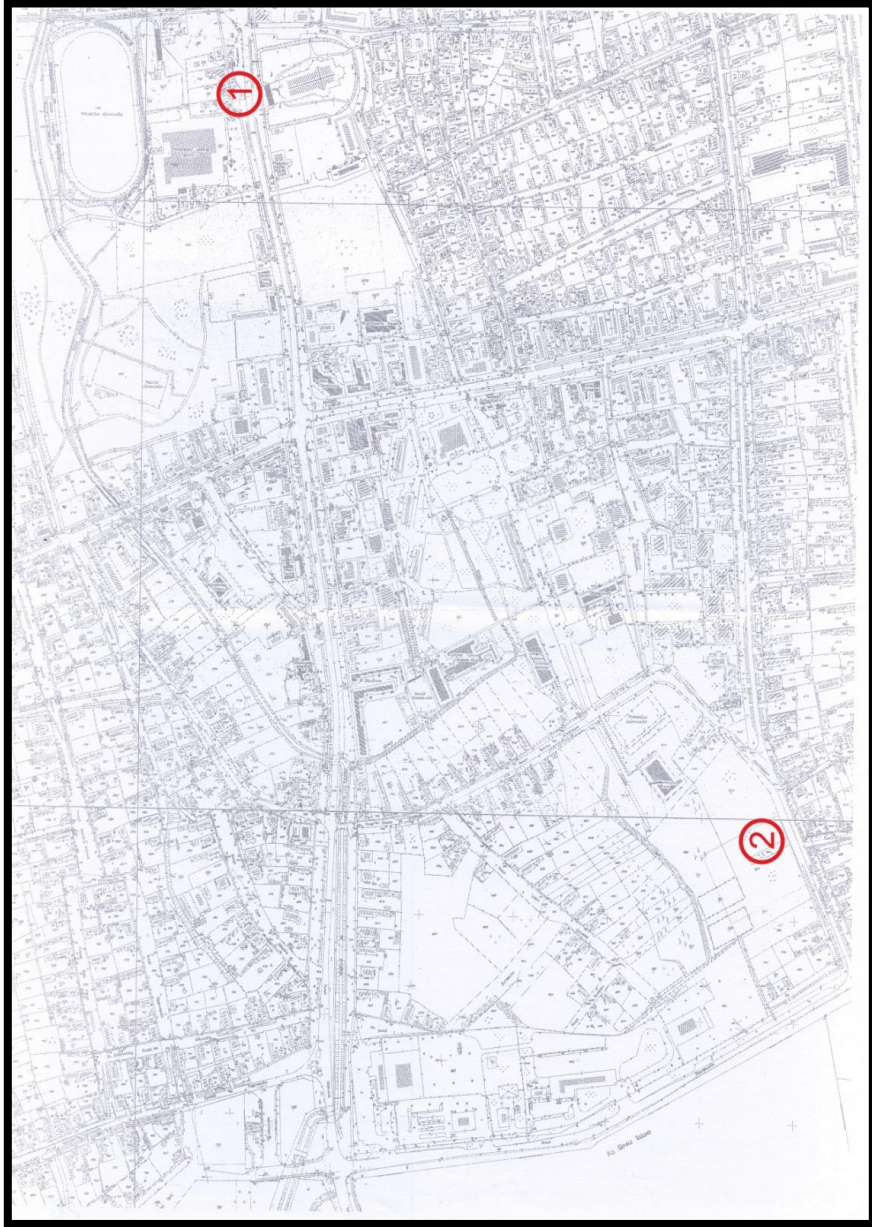
Forrás: Városrendezés, Topolya

4 Pataki-fürdő

Mintegy két évtized múlva, 1926-ban a Tobánban megépült a Pataki-fürdő, amelynek helyén jelenleg a piactér gépjárműparkolója van. Téglafal vette körül, kapuja díszes, kétszárnyas, kovácsolt vaskapu volt. Tiszta és rendezett fürdő volt. Fából készült épületében négy sorban 74 öltözőkabin és egy társalgó állt a fürdőzők rendelkezésére. A kabinokat külön női és férfi részlegre osztották. Az épület mögött fából készült mosdót és zuhanyzót építettek. A zuhanyzóban kézi pumpa üzemelt. Nagy rózsája alá egy időben többen állhattak. Kezdetben két medence üzemelt. A nagyobbikat, amely 48 m hosszú volt, csónakázásra, később haltenyésztésre használták. A tulajdonos súlyos beteg volt, halterápiát alkalmaztak nála, melyhez ebben a tóban tenyésztették a halakat különleges eljárással. A halas tóban később hattyú, teknős, hal, béka, pióca, csibor, göte, valamint mindenféle olyan vízi állat élt, ami a környezetünkre jellemző. A kis medencében forgatóvizes eljárással csak ritkán cserélték a vizet, ennek ellenére nem fordult elő fertőzés. Bővizű artézi kutak táplálták. A többletvíz a túlfolyókon a volt Böge-patakba ömlött, s onnan a Bács-érbe (Krivájába). A kis medence, melyet békás medencének is emlegettek, két méter mély és 24 m hosszú volt, fürdésre és úszásra egyaránt használták. A medence partjára a tengerpartról hozták a homokot, ezzel igyekeztek némi tengeri hangulatot kelteni. A medencét lerakott deszkajárdák kötötték össze. Közkedvelt fürdő volt, bár akkoriban az emberek még szégyenlősek voltak. A társaság apraja-nagyja megpihenhetett a dísz- és gyümölcsfák alatt, ahol egy füves rész is volt, padokkal. A füves részre mindenki leteríthette a törölközőjét, ott hagyta piknikkosarát, melyben általában főtt kukoricát, gyümölcsöt, szendvicset tartottak. Jégkrém- és péksüteményárus várta a fürdőzőket. A füves résztől nem messze egy hideg kisedence volt, ebben dinnyét hűtöttek. Ebből a víz a béka-medencébe folyt.

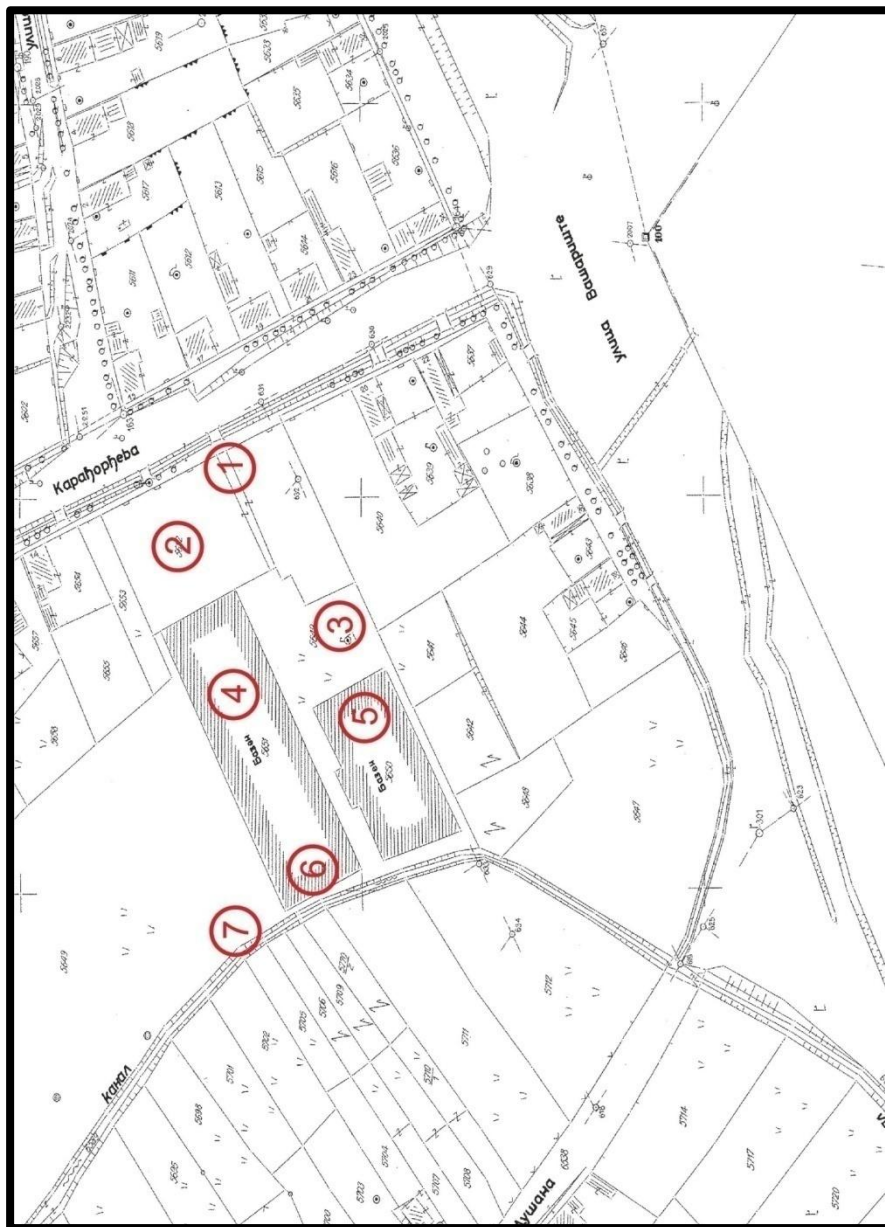
A látogatókat a gazdasszony, Pataki Cili és egy idős férfi szolgálta ki. A pénztárnál napi jegyeket és havi bérleteket lehetett váltani. Felnőttek fürdőruhát, a gyerekek úszó dobozokat bérelhettek. Sokan ott tanultak meg úszni, hiszen a gyerekeknek úszóiskolát tartottak. A létesítményben többször volt bál és más rendezvény. Ilyenkor alkoholos italokat is felszolgáltak.

Az államosítás után nem gondozták, sorsára hagyták, majd az 1980-as években lebontották a fürdőt. A nagyobbik medence sokáig megvolt, odajártak horgászni is.

7. ábra. Topolya térképén bejelölve a Limbek Elek-fürdő és Pataki-fürdő

Forrás: Városrendezés, Topolya

8. ábra. Topolya térképén bejelölve a Pataki-fürdő

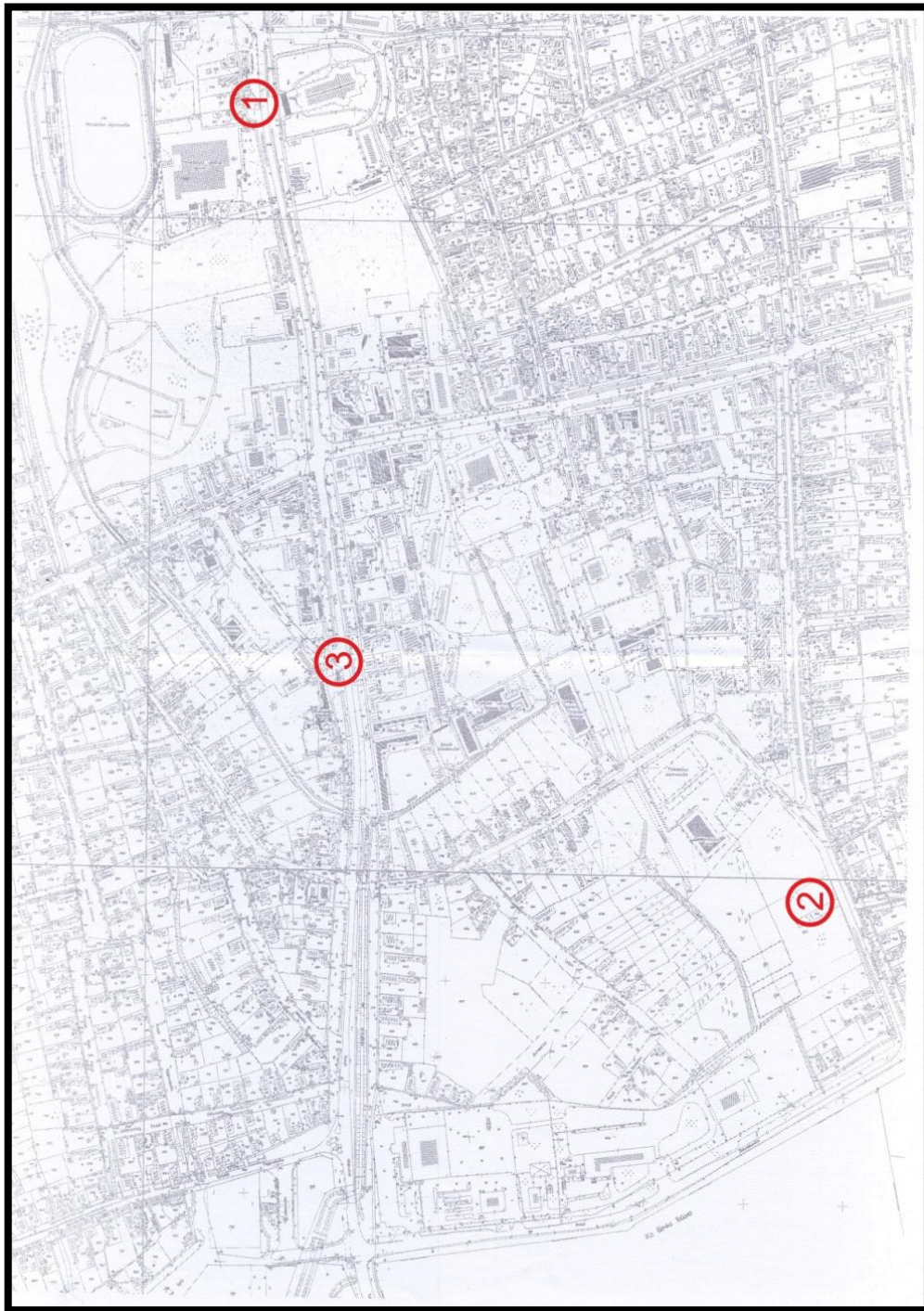
Forrás: Városrendezés, Topolya

1 – Fürdő bejárata, 2 – Gyümölcsös – füves rész, 3 – Fa épület kabinokkal, 4 – Csónakázó tó, 5 – Békás medence, 6 – Túlfolyó a csónakázóból, 7 – Bács-ér

5 Dudás-fürdő

Az 1930-as években a Dudás-fürdő nyílt meg. Az egykori Hadzsy-ház, illetve később pártház épülete helyén állt, a folyós kút még évekig üzemelt. Egy házaspár nyitotta meg, Dudás István és Aranka. Kellemes, úri fürdő volt, gyönyörű terasszal. Oda jártak a bírók, jegyzők, orvosok kikapcsolódni. Egy 10 x 15 méteres medencéje volt, öltözőkabinokkal. A medence mellett vendéglő állt rendelkezésre. A medence vizét, amit egy kútból nyertek, a Bács-érbe vezették. A fürdő megszűnése után a kút még sokáig ontotta a vizet. A fürdő mellett éttermet tartott Dudás István és felesége. A fürdő 1946-ig üzemelt.¹³

¹³ Harkai Imre: Topolya építésze. Forum Kiadó, Újvidék, 1991

9. ábra. Topolya térképén bejelölve a Limbek Elek-fürdő, Pataki-fürdő és Dudás-fürdő

Forrás: Városrendezés, Topolya

6 Vénusz

Mielőtt a Vénusz Szabadidőközpont kialakulásáról szólnék, rövid kitérő Topolya egykori díszkertjéről¹⁴, a jelenlegi parkról, melynek területén épült fel a fürdő. A XIX. század elején báró Kray Pál birtokába került Topolya és határa. Miután átköltözött családjával, a kastéllyal szemben díszkeret alakított ki csaknem 15 katasztrális holdon. Báró Kray halála után az özvegy báróné, Kray Ferencné Gessel Borbála (1774–1852) vette gondozásba. Sok fáradságot és időt nem kímélve az akkor Magyarország legcsodálatosabb ligetévé varázsolta. Távoli tájakról hozatta a szebbnél szebb egzotikus növényeket, amelyek teljesen benőtték a területet. Mivel nem alakítottak ki utakat, az óriási fák és bokrok között ösvények vezettek a dús növényzetben rejlő

árnyas ülőhelyekre. Később a park köré kőfalat emeltek, hogy biztosítsák a növények fejlődéséhez nélkülözhetetlen páratartalmat, illetve ezzel tudatta, hogy a liget magántulajdon. A XIX. század második felében báró

Kray Pál, a család utolsó férfitagja életét vesztette. Ekkor kira-

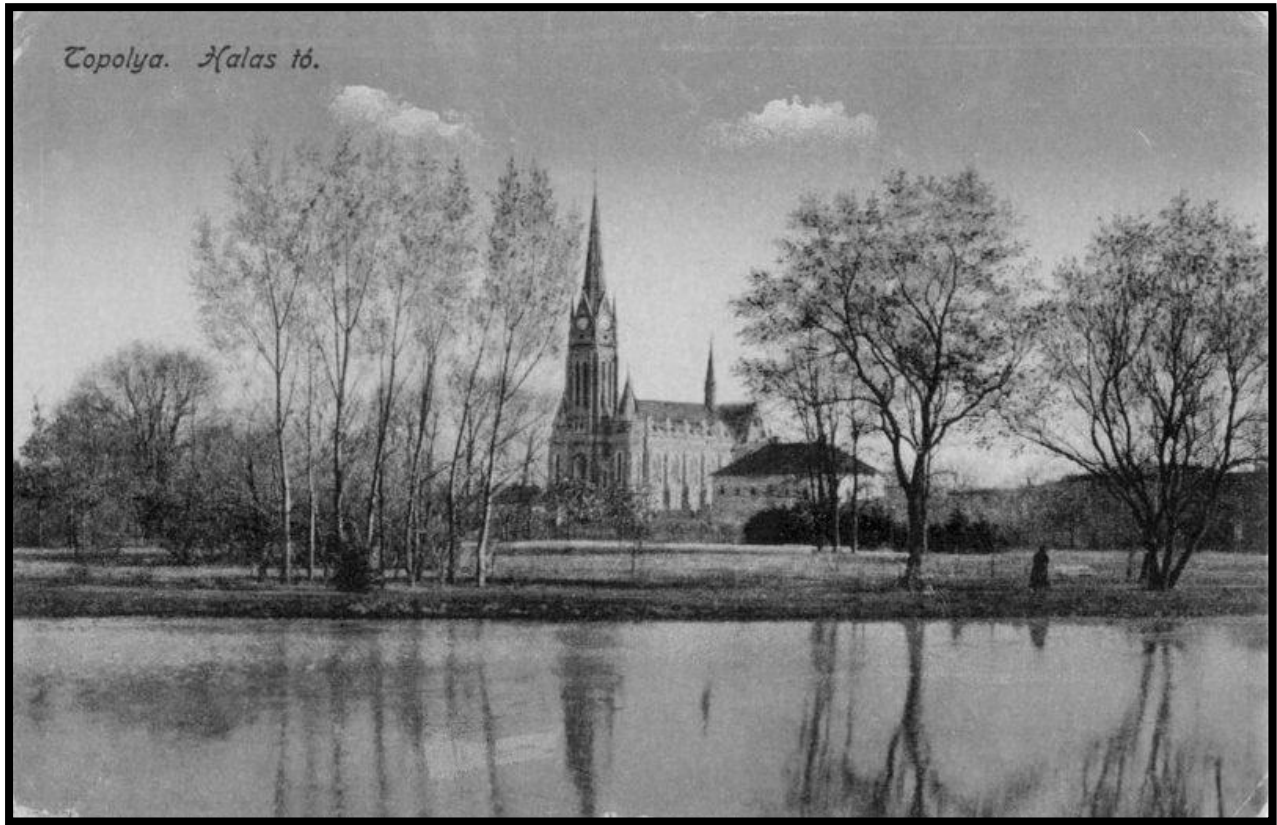
bolták a kastélyt, lebontották a kőfalat és sok különleges növényt, fát kivágtak.¹⁵

Kray Pál dédunokáját gróf Zichy Nepomuk János vette feleségül. Irma grófné úgy határozott, hogy rendbe hozatja topolyai birtokát és a díszkertet, amit évente többször felkerekedett. Az északi részre rózsákat telepített. Sajnos a liget, amelyet ekkor már Zichy-parkként emlegettek, a változások ellenére sem nyerte vissza korábbi szépségét. Miután Topolya elvesztette „jóságos Irma grófnéját”, elindult visszafordíthatatlanul a hanyatlás. A park elvesztette régi küllemét. Évek során több alkalommal is megpróbálták rendbe hozni, de nem sok

¹⁴ A park feletti utcát utóbb Kőfal utcaként emlegették.

¹⁵ Csuka Zoltán: Séta a topolyai népkertben. In. Kalangya, XIII. évf. 1. sz. (1944)

eredménnyel, sőt többször meg is csonkították. A Kray és Zichy család eltűnésével eltűnt a párját ritkító hatalmas angolpark is, ami több mint 100 éven keresztül hírnevet és elismerést hozott Topolyának. Ebben a parkban hozták létre a Vénusz strandfürdőt, majd a Szabadidő-központot, valamint a labdarúgó- és a tenispályákat.¹⁶

11. ábra. A topolyai kert

Forrás: Györi Ilona gyűjteményéből

¹⁶ Harkai Imre: Település- és építészettörténet. In: Topolya monográfiája 1750–1945. Dániel Print, Újvidék, 2000.

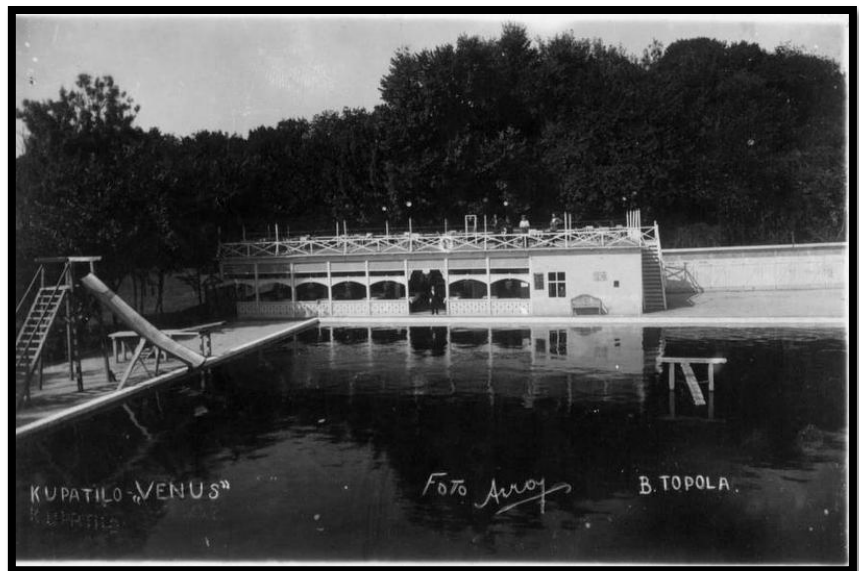
6.1 Mijatov Vénusz strandfürdője

Az I. világháború után a városrendezésre egyre nagyobb gondolt fordítottak. Felrepent a hír, hogy a községi vezetőség a régi díszkert megmaradt részén egy új létesítményt szeretne létrehozni. Számtalan ötlet után egy fából készülő vendéglő tervét fogadták el. Később bővítették a tervet. A ligetben levő csónakázó tó partján a bővizű artézi kút felhasználásával új lehetőségeket láttak. Úgy gondolták, hogy kisebb nyári uszoda, esetleg gőzfürdő ellátására is elegendő vizet szolgáltat. Pályázatot írtak ki, melyben terjedelmesen leírták, hogy a nagykertet a vállalkozó rendelkezésére bocsátják. Ennek ellenében az ajánlattevő szilárd épületet emel, gondozza a nagykertet. A község és a vállalkozó nem tudott megállapodni a leírtakban, s elmaradt a tervmegvalósítása.¹⁷

Az 1919-ben tervezett fürdő pár évvel később, 1933 júliusában épült fel. Milan Mijatov Vénusz strandfürdője emeletes terasszal, kabinokkal, olimpiai méretű medencével és büfével várta a felüdülni vágyókat. A medence vizét a néhai Zichy gróf fúratta artézi kút biztosította. De csak a medence

szükséges vízszükségletének egy töredékét biztosíthatta. A kivitelező arra figyelt fel, hogy a kút vizének színe feltűnően sárga. Szakértők segítségét kérte. Megállapították, hogy nagy mennyiségű vas, kén ammónia, és salétromos anyagokat tartalmaz, melyek gyógyhatással vannak az emberi szervezetre. A tulajdonos ennek hallatán úgy döntött, hogy

újabb kutat fúrta, amelynek vizével megtölthetik a medencét. Sejtelve beigazolódott. A 96 mélyről feltörő, erősen kénes szagú, jódszént és meszes tartalmú víz, alkalmas lett volna iszapfürdőzésre is.

12. ábra. Topolyai Vénusz strandfürdő az 1930-as években

Forrás: Győri Ilona gyűjteménye.

¹⁷ Kiss Lajos: Kiszakított lapok Topolya történelméből, Topolya, 1943

1939 októberében a Vénusz-fürdő mellett átadták rendeltetésének az új fürdőt, nyolc káddal, zuhanyozókamrával, masszázsszobával, pedikúrteremmel és pihenővel. Ebben az évben a kabinokat magasabbra emelték, így a szintkülönbség nagyobb volt a medence és a kabinok között.

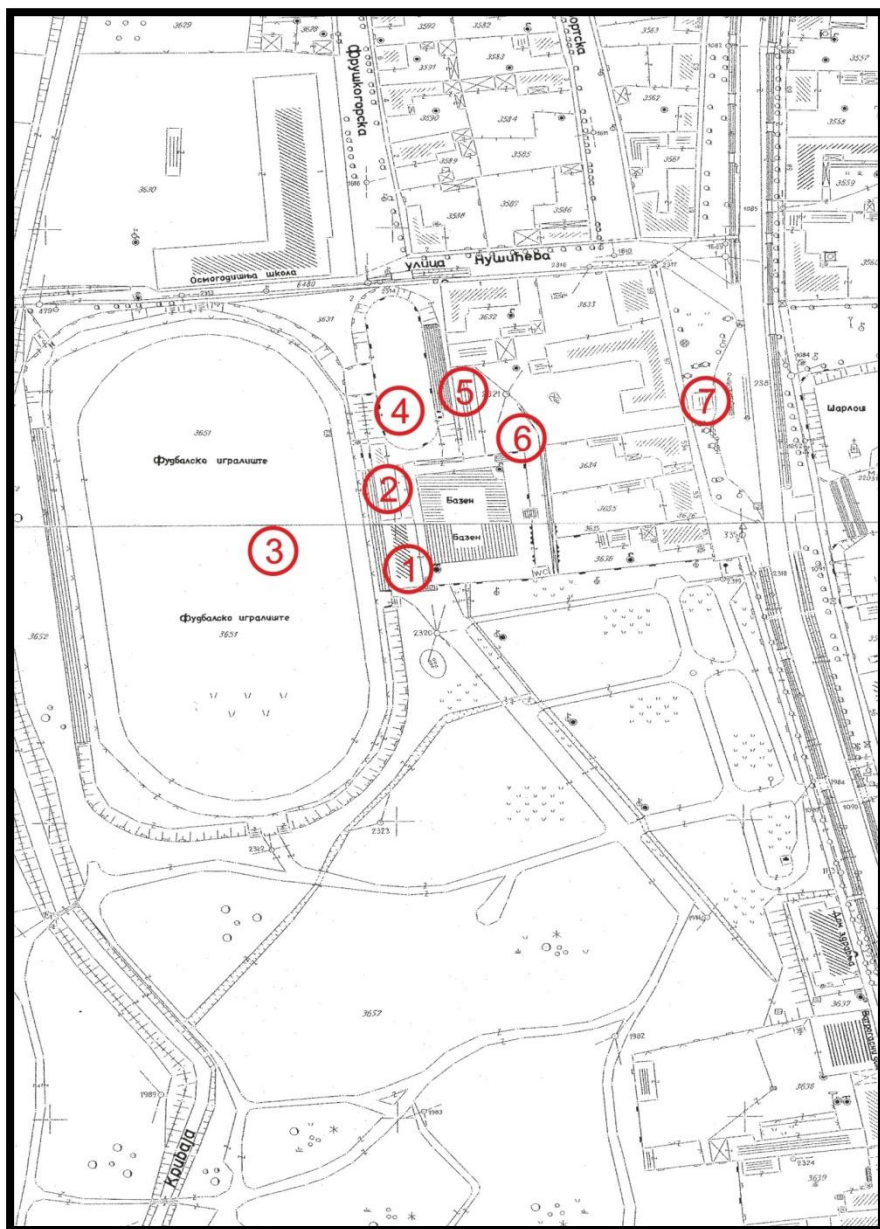
13. ábra. A Vénusz strandfürdő az 1930-as években

Forrás: Vass Károly gyűjteményéből

14. ábra. Topolya térképén bejelölve a Limbek Elek-fürdő, Pataki-fürdő, Dudás-fürdő és Vénusz strandfürdő

Forrás: Városrendezés, Topolya

15. ábra. Topolya térképén a Vénusz strandfürdő

Forrás: Városrendezés, Topolya

- 1 – Ebédlő, konyha rész, 2 – Labdarúgópályaához tartozó öltöző, 3 - Labdarúgópálya, 4 - Kosárlabdapálya, 5 – Tekepálya, 6 – Öltöző kabinok, 7 – Benzintöltő-állomás, 8 - medence

6.2 Felújított Vénusz Szabadidőközpont

A Vénusz-fürdő újjáépítésére 1981-ben került sor. A Vénusz Vendéglátó és Üdültetési Munkaszervezet helyiségeiben több szolgáltatás várta a vendégeket. Többek között: olimpiai méretű medence, termálvizes medence, zuhanyzók, cukrászda, korszerű étterem, öltözőkkel ellátott, nemzetközi versenyek szervezésére is alkalmas, hatsávós automata tekepálya, fedett törökfürdő, szauna, masszázs, nyári terasz, grill-bár és pizzéria. Az épületet az egykori Mijatov-féle strandfürdő helyére építették, ezzel a valamikori ligetből újabb darabot (négy hektárt) „csíptek le”. Helyzete előnyös, hiszen szinte a városközpontban épült, mindössze száz méterre az áruházaktól, szakosított üzletektől, butikoktól, buszállomástól, postától, banktól, a B-kategóriás szállodától.

Mit jelenthet Topolyának a termálvíz? Ez csak a jövőben mutatkozik meg, amikor szélesebb körben elterjed az újnak számító fűtési technológia. A termálvíz felhasználását eddig főleg turisztikai célokra korlátozták, ám lehetőség van sokkal szélesebb körű alkalmazására. Ezek közül kétségkívül újdonság a fűtés megoldása, nem közvetlen alkalmazással, hanem hőelvonással, hűtéssel. A felszabaduló hőenergia bekerül a fűtési rendszerbe. A Vénuszban folyó szerelési munkálatokat Fehér Péter, a Dom tervezőiroda gépészmérnöke vezette. A vidékünkön valóban újnak számító fűtési technológia lényege az, hogy a termálvíz energiáját transzformálják magasabbra egy hőszivattyúval, az így keletkezett, mintegy 70 C-fokos meleg vízzel a meglévő, központi fűtésre szolgáló vezetékeken keresztül fűteni lehet az objektumot. A rendelkezésre álló víz energiatartalma körülbelül 2,50–3 megawatt elméletileg, de ez az energiamennyiség a gyakorlatban 70-80 százalékban használható ki.

A nyári forráságban sokan felkeresték a Vénusz Sza-

16. ábra. Felújított Vénusz Szabadidőközpont az 1980-as években

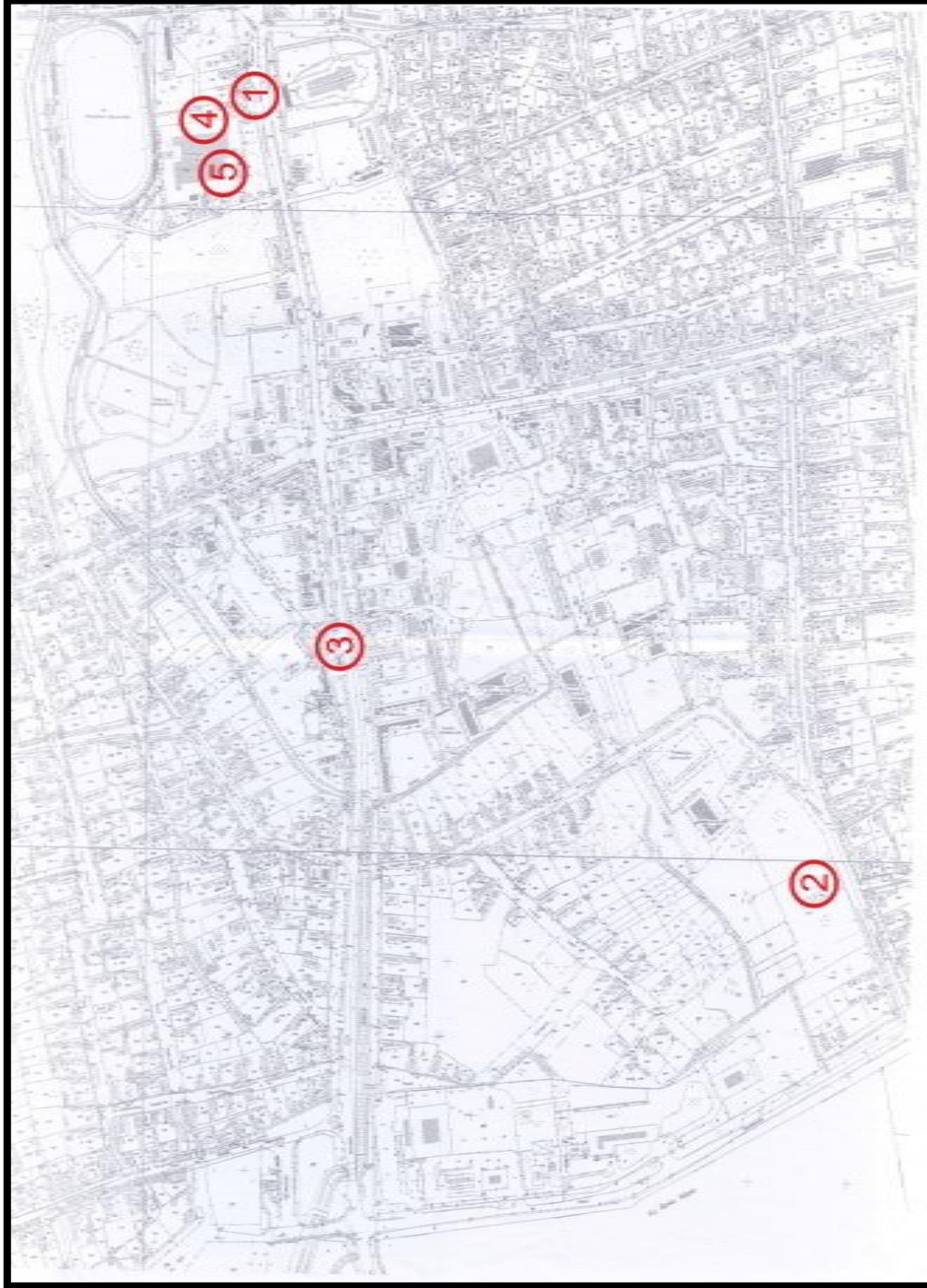
Forrás: Vass Károly gyűjteményéből

badidőközpontot. Becslések szerint naponta több mint 1500 ember fordult meg a pénztárnál.

Egyik interjú alany arról számolt be, hogy 1988 második felében a Vajdasági Turisztikai Szövetség rangsort készített a vajdasági gyógyfürdőkről. A topolyai Vénusz a kanizsai, apatini gyógyfürdő után a harmadik helyre jutott.

Több rendezvényt tartottak a létesítményben. Az egyik kiemelkedő rendezvény a Játékok határok nélkül elnevezésű ifjúsági sportrendezvény volt. Több száz kíváncsi látogatót vonzott és szórakoztatott esténként.

Topolya polgárainak sokévi helyi járulékából épült létesítménye jelenleg romos állapotban van. A pusztulás szimbóluma. A medencék beáznak, a belső vezetékek tönkre mentek.

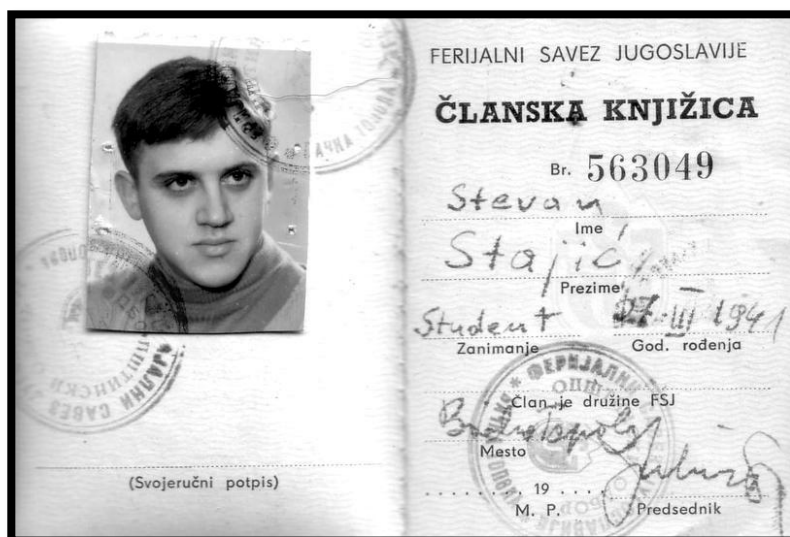
17. ábra. Topolya térképén bejelölve a Limbek Elek-fürdő, Pataki-fürdő, Dúdás-fürdő, Vénusz strandfürdő és Vénusz Szabad-
időközpont

Forrás: Városrendezés, Topolya

6.3 Egység Úszóklub

Az úszóklubot az 1950-es években alapította Úri Sándor, edzőtársa pedig Csernai Rezső volt. Kocsis Sándor, a topolyai nyomda akkori igazgatója jelentős összeggel támogatta a klubot. Később a tanfolyamokat Aleksandar Čubranović és Szent László vezette. Létrejött a vízilabdacsapat Egység néven. Tagjai rendszeresen versenyeken vettek részt, többek között az országos bajnokságon, ahol egy alkalommal megszerezték a 2. helyet. Játszottak többek között Újvidéken, Zomborban, Szabadkán, Csantavéren, Becsén, ahol éjszakai mérkőzéseket játszottak, de Topolya is többször volt házigazda. Ilyenkor a tűzoltóotthonból hozták a padokat. Az emberek szerettek mérkőzésekre járni és biztatták a játékosokat. Topolyán különösen nagy közönségtámogatást kapott a csapat. Karneválokon, illetve különféle jeles alkalmakkor a csapat úszósapkában vonult végig a főutcán.

A vízilabdacsapat néhány tagja: Mészáros Gyula, Gál Gyula, Győri Lajos, Nuszpán Mihály, Barthen László, Milan Gostović, Szent László, Schneider József, Aleksandar Čubranović, Kardos József, Kovács Sándor, Aleksandar Panić, Stevan Stajić, Simo Stajić, Tajkman Péter, Somogyi Sándor, Illés Béla, Tilger Csaba, Szalma József... Nők: Szent Zsuzsa, Pajzer Mária, Vadócz Magdolna, Fontányi Mária, Szent Ilona, Sulyok Ágnes...

18. ábra. Stevan Stajić tagsági könyvecskéje

Forrás: Stajić Klára gyűjteményéből

Az úszóklub tagjai nem fizettek ta; nyekre különféle módon jutottak el. A közel falvakba kerékpárral, távolabbi helyiségekbe autóbusszal, vonattal utaztak. Volt rá példa, hogy egy-egy vállalat díjmentesen adott bérbé egy tehergépkocsit, aminek csak az üzemanyagát kellett kifizetni. A csapatot a versenyekre egy lelkes támogató, Pajzer Ferenc kísérte, ő segített nekik az apró dolgok elintézésében, hogy a csapat és az edző teljes mértékben a versenyre tudjon koncentrálni. A versenyeken a nyertes csapatok ajándékait a helységben működő vállalatok ajánlották fel. A mérkőzések előtt az edző mindenkinek egyénileg megmondta, hogy mennyit kell készülni, s milyen tech-

nikákból. Ezeket aztán az úszók saját maguk osztották be, ki mikor szeretné teljesíteni a megadott tervet. Az edzéseket nehéz volt megoldani, hiszen akkoriban közkedvelt fürdő volt a Vénusz. Általában kora délelőtt kihúzták a pályát, hogy később úszhassanak. Két alkalommal Szabadkára is felutaztak az úgynevezett Fekete fürdőbe, gyakorolni. Orlich Vlago, az egykori a jugoszláv válogatott vízilabdacsapat edzője Topolyán szolgált katonai éveit. Ez idő alatt közreműködött a csapat edzésében.

1982-ben, amikor felújították a Vénusz Strandfürdőt, Barthen László, Schneider József és Pajzer Mária közreműködésével létrejött az úszóiskola. Ők tanították a gyerekeket úszni. A tagsági díjból havi bérletet vettek a gyerekeknek. Az oktatókat több helyen képezték tovább, többek között Nagybecskerekén (Zrenjaninban) is. A úszótanfolyamra általában azok a gyerekek jelentkeztek, akiknek a szülei is tudtak úszni, közelebb laktak a fürdőhöz. Később a tanfolyamok, majd az 1960-as években az Egység úszóklub is megszűnt.

19. ábra. A vízilabdacsapat

Forrás: Szent László gyűjteményéből

20. ábra. Az első csapat

Forrás: Szentli László gyűjteményéből

Uri Sándor, Kovács József, Tajkman Péter, Savo Panić, Schneder József, Ocsenás József, Somogyi Sándor, Barthen László, Pajzer Ferenc, Szikora Erzsébet, Pajzer Mária, Benedek Erzsébet, Terezsák Iona, Uri Erzsébet, Milian Gostović, Szentli László, Simo Stajjić, Bánov Béla

6.4 Tekesport

Az egykori topolyai (Fekete, Patócs stb.) kocsmák szórakozási lehetőséget kínáltak, mindenekelőtt a férfiaknak. Közkedvelt volt ugyanis a kuglizás. A szabad ég alatt földes kuglipályákat hoztak létre. Húsz méter hosszan ledöngölt földdel biztosították a pályát a golyónak, s a pálya végén fából készült kilenc báb döntése volt a cél. Időnként versenyeket, is tartottak több csapat részvételével, egy-egy csapatot hat játékos képezett. Minden mérkőzés hat játszából állt, s minden csapattagnak három gurításra volt lehetősége. Ez kocsmái játék volt a mai korszerű tekézés elődje.

Az 1930-as években három tehetősebb kocsmá parkettás tekepályát létesített. A legrégebbi serleg 1936-ból maradt fent.

Tekével, mint sporttal 1947-ben kezdtek el foglalkozni. Ebben az évben alakult meg az első csapat, Jedinstvo (Egység) néven. A jelenlegi tűzoltóotthonban építettek egysávos tekepályát, ahol edzeni lehetett és mérkőzéseket lebonyolítani. Az egyesület alapítói Sóti Sándor, Kovács István, Farkas Lajos, Epstein Ferenc, Szokola Lajos, Barna Károly, Fekete István, Lakatos András, Pataki Antal, Hess Elek, Rajcsán Pál, Kocsis Béla, Halász József, Benedek Lajos, Szirák János, Tokodi Géza, Mezei János, Hegedűs József, Benda Károly voltak. Később a csapatból néhányan kiváltak, s megalakult a Bácska egyesület, akik pedig a régi csapatban maradtak, az Egységre változtatták a nevet. Azóta ez a neve a topolyai tekeklubnak, amely fennállása során sok kiváló eredményt ért el.

1981-ben a Vénusz Strandfürdő épületében helyi járulékból megkezdték építeni a hatsávos tekepályát. Ekkor a csapat tagjai voltak: Antal Árpád, Milorad Milovanović, Koszó György, Kol József, Juhász István, Boros Árpád. A klub az 1990-es években élte aranykorát, amikor az országos bajnokságon III. helyezést ért el. Később a felnőtt csapat, az első hely megszerzésével az I. B liga tagja lett. Egyéniben is kiváló eredményeket értek el.

2000-ben a csapat Lengyelországban a III. helyezést érte el, majd ezután a szenior csapat átlép a I A ligába. Viszont a 2002-es versenyév végén sokan elhagyták a klubot, illetve elhanyagolták az aktív sportolást, így idővel kiestek az A ligából, illetve visszaesett a létszám is.

7 Gőzfürdő

A XIX. század második felében nagyon kevés háztartásban volt fürdőszoba. A Katolikus nőegylet kezdeményezésére terv született gőzfürdő létesítésére. A hölgyek adományokat gyűjtöttek erre a célra rendezvényeken és sikerült megvalósítaniuk elképzelésüket.

21. ábra. Az 1800-as években működő gőzfürdő

Forrás: Sipos Piroska gyűjteményéből

Limbec Elek házának folytatásában, a Kray-féle mosdóház, a Sarlós

Boldogasszony-templommal szembeni épületet alakították át gőzfürdőnek. A főbejáratnál kidolgozott vaskapun¹⁸ lehetett a fürdő területére bejutni. A főbejáratnál volt a várakozó, annak egyik részében a pénztár, a másikban pedig a pihenő. A pénztárnál két hölgy, Pelle Margit és Tóth Erzsébet várta az érkezőket. A pénztár mellett volt egy radiátor, hidegben ennél melegedhettek az itt dolgozók. A várakozóból fekete-fehér csempékkel kirakott folyosó vezetett a külön helyiségekhez, amelyekben nem befalazott kádak voltak, hogy könnyebben tisztíthassák őket. A kádak előtt fából készült kilépő állt. A padló csempézett volt, közepén vízfolyóval. Minden kádhoz egy kisszék tartozott, erre lehetett a levetett ruhát rakni. Azokat a helyiségeket, amelyekben kádak voltak, nem fűtöttek, s a vízpára teljesen belepte a szobát. Voltak egyszemélyes és több kádas szobák is. Külön épületben volt a kazánház, ahonnan a meleg vizet vezetékeken keresztül szabályozva szolgáltatták. A gépkarbantartó Szigeti István (1919–1993) volt. Hétfvégén volt a legtöbb vendég, ilyenkor gyakran sorakozni kellett. Akik már többször jártak itt, előre időpontot is foglalhattak, nem kellett feleslegesen üldögélniük a várakozóban. Legkevesebb fél órára lehetett jegyet váltani. Miután megkapta a jegyet az ille-

¹⁸ Megrongálva még megvan!

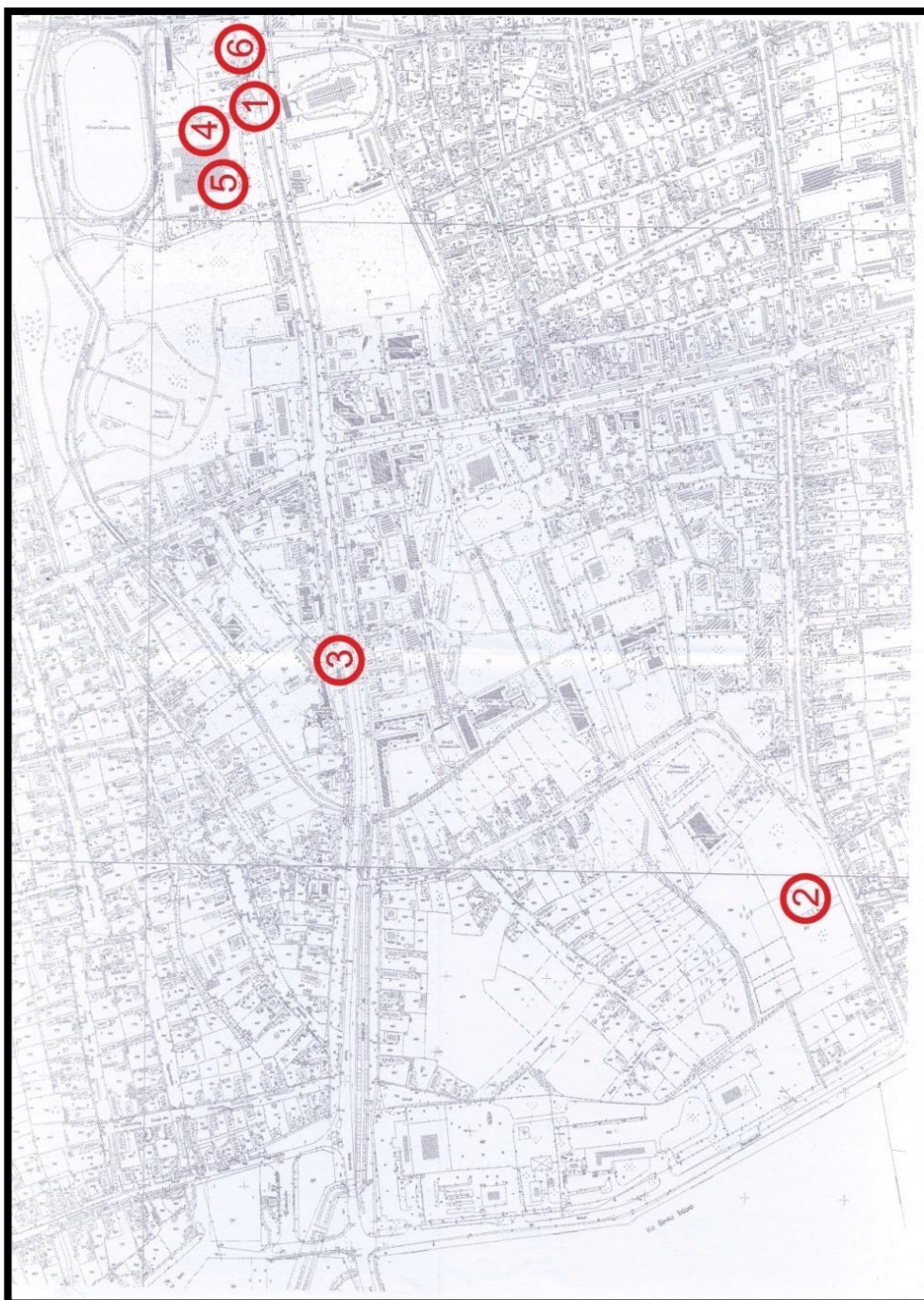
tő, a pénztáros a már előre kitisztított kádhoz kísérte a látogatót s megtöltötte vízzel. A helyiség ajtaján rajzolt óratáblák voltak, fából készült mutatókkal. Amikor valaki elfoglalta a helyiséget, beállították az órát, ezzel a soron következő tudomást szerezhették arról, hogy mikor üresedik meg a fürdőhelyiség. A fürdésidő lejárta előtt a pénztáros különben

kopogással is figyelmeztetett, hogy lassan letelik az idő. A gőzfürdő a 60-as évekig üzemelt.

22. ábra. Gőzfürdő épülete jelenlegi állapotában

Dukai Edit felvétele

23. ábra. Topolya térképén bejelölve a Limbek Elek-fürdő, Pataki-fürdő, Dudás-fürdő, Vénusz strandfürdő, Vénusz Szabadidőközpont és a Gőzfürdő

Forrás: Városrendezés, Topolya

8 Más fürdőhelyek

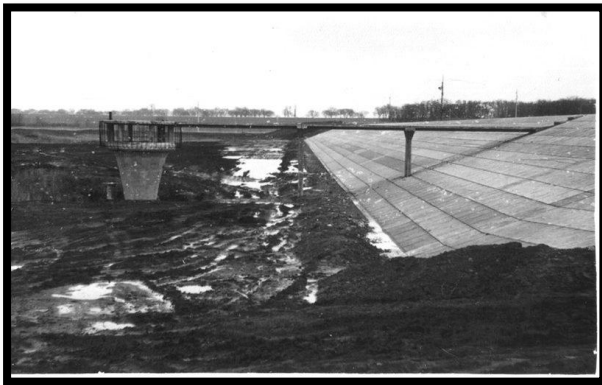
8.1 A Zobnatica-tópart

A Zobnatica-tó 1976-ban jött létre a Bács-ér (Krivaja) legalacsonyabb részén (750 m), Karadordevo és Topolya között. A tó hossza 296 méter és hét méter mély meder kialakításával és vízzel való feltöltésével jött létre. Összterülete 250 hektár, hossza 5,2 km, legszélesebb része 700 m. Tenger szint feletti magassága 98, a töltéseknél 99,5 méter. Összfogadó képessége csaknem 4 800 000 m³ víz, amiből évente 2 500 000 m³ hasznosítható, ez 500 hektár földterület öntözésére elegendő. A tó vize a Bács-ér felső folyásából ered. Legjelentősebb vízmennyiség az érből ered. Megálapították, hogy miután kiépül az Adorján–Velibit–Csantavér–Topolya csatorna, nagyobb

24. ábra. A Topolyai-tó az 1980-as években

Forrás: Vass Károly gyűjteményéből

25. ábra. A Topolyai-tó építése

Forrás: Vass Károly gyűjteményéből

mennyiségű víz felhasználására lesz lehetőség. Érdekes megemlíteni, hogy a szénsav mennyisége gyakran 6mg/l alatt van, a tóba évente 2–7 tonna foszfor és 15–17 tonna nitrogén kerül. Ebből kiindulva nitrogén körülbelül 0,25 mg/l foszfor és 3,18mg/l nitrogén. A tó folyamatos biológiai változásokon megy keresztül. Gazdag az élővilága. Legtöbb benne az alga, főleg nyáron, ilyenkor nem átlátszó, hanem zöld a víz színe. Több halfajta is megtalálható, mint a ponty,

kárász, csuka, rozsdás farkú gébics. A Zobnatica-tavat locsolásra hozták létre, de már nem csak ezt a szükségletet elégíti ki.¹⁹

¹⁹ Đere, K.–Tomić, P. –Ipač, J. (1985): Geografske monografije Vojvodanskih opština – Opština Bačka Topola. Novi Sad, PMF – Institut za geografiju

8.2 Bács-ér (Krivaja)

A Bács-ér nagy kiterjedésű mocsarak és lápok levezető része volt, jelenlegi vonulatát az elmúlt két évszázadban végrehajtott vízszabályozások során nyerte el. A nép több néven is említi, Bács-ér, Bara és Sánc elnevezését is megtalálni régi okmányokban.²⁰

A szűkölködő nép és a gyerekek több helyen fürdésre alkalmas részt alakítottak ki az ér mentén. Közülük az egyik a Homokos volt, amely a jelenlegi Ciha vendéglő mögé tehető. Ettől a helyszíntől nem messze, a hídnál is volt egy kialakított partrészt fürdőzésre.

A híd után, a nagy kanyarban a kiszélesedett ér partját homokozták. A létező fürdőhelyek közül ez volt a legközkedveltebb, ide sokan jártak felfrissülni. Ez a fürdőhely a Csordás nevű emelkedő alatt volt.

A jelenlegi vágóhíd mögött is kialakítottak egy strandrészt, amelyet azonban nem homokoztak. Ezt a részt Betyár- fürdőként emlegették.

Még mielőtt a Zobnatica- tó medrét megásták volna, volt egy földes út, amely a Szabadkára vezető utat kötötte össze a KisLajossal²¹ Jelenleg a tóban lévő második villanykaró helyén állt egy híd, ami a Bács-éren vezetett át. Volt ott egy vízforrás is, melynek vize hideg, hűsítő volt. A topolyaiak közül gyakran és sokan jártak oda.

8.3 Mesterséges tavak / locsolók

Egykori Zahorecz kastély egy időben a Dózsa György Termelő Paraszt szövetkezethez tartozott. A szövetkezet téglából kiépített egy locsoló medencét, mely 20 méter hosszú és 2 méter mély volt. A medence szélétől három lépcsőfok lett téglából kiépítve. A melegebb napokon a munkások illetve a szövetkezet dolgozóinak gyermekei fürdőzésre használták.

26. ábra. Csordás emelkedő alatti kiszélesített patak

Dukai Edit felvétele

²⁰ Đere, K.–Tomić, P. –Ipač, J. (1985): Geografske monografije Vojvodanskih opština – Opština Bačka Topola. Novi Sad, PMF – Institut za geografiju

²¹ Kis Lajos egykori földbirtokos és gazdálkodó itteni földterülete után.

Egy idős ember elmondása szerint két mesterséges tó volt a régi szélmalomnál, a a kaszárnyától néhány száz méterre, keletre. Az egyik aranyhalas tó volt, s csónakázni is lehetett. Ezt bekerítették és körül ültették fűzfákkal. A tavakat télen is kihasználták, onnan hordták a jégtáblákat a háztartásokba, vendéglőkbe. Tisztántartásukra Réti György felügyelt.

Többek állítása szerint a Petőfi brigád Mezőgazdasági Szakközépiskolától északra, mielőtt még a Zobnaticia-tó medrét kiásták volna, két locsoló berendezés állt, a szélső locsoló helyén van jelenleg a tó vízszintszabályozója. Még két locsolóról is meséltek, melyek a jelenlegi Topolatrans autóbuszjavító-műhelyétől néhány méterre volt, a Bács-ér két oldalán. Ezek közül az egyik a Király-locsolóként emlegetett. Az egykori Blizskó-kúttól felfelé haladva a jelenlegi Dr. Hadzsy János Egészségház magasságában van.

27. ábra. A tó melletti locsoló kiszélesítése

Forrás: Vass Károly gyűjteményéből

9 Idézett forrásmunkák

Nyomtatott irodalom:

Branislav, Janić: A szerbek hitélete és a pravoszláv egyház. Topolya monográfiája 1750–1945. Dániel Print, Újvidék, 2001

Đere, K.–Tomić, P. –Ipač, J. (1985): Geografske monografije Vojvođanskih opština – Opština Bačka Topola. Novi Sad, PMF – Institut za geografiju

Dukai Edit, Fehér Eszter: A topolyai Sárlos Boldogasszony-templom. Verzal, Újvidék, 2010

Harkai Imre: Település- és építészettörténet. In. Topolya monográfiája 1750–1945. Dániel Print, Újvidék, 2000. Kiss Lajos: Kiszakított lapok Topolya történelméből, Topolya, 1943

Kocsis Antal: Települések, templomok Topolyán és Bajsán az Árpád- és középkorban. Topolya, Compart D.o.o. 2007

Topolya monográfiája (Szerk. dr. Harkai Imre). Dániel Print, Újvidék, 2001.

Zoltán: Séta a topolyai népkertben. In. Kalangya, XIII. évf. 1. sz. (1944)

Elektronikus oldalak:

Topolya község hivatalos oldala:

Földrajzi adatok. – 2013.10.01. http://www.btopola.org.rs/hu/foldrajzi_adatok

Lakosság. 2013.10.01. <http://www.btopola.org.rs/hu/lakosság>

Oktatás. 2013.10.01. <http://www.btopola.org.rs/hu/oktatás>

10 Köszönetnyilvánítás

Kutatásom írásos dokumentum hiányában adatközlők segítségével valósult meg. Ezúton szeretnék köszönetet mondani mindenkinek, aki hozzájárult a tanulmány elkészítéséhez. Adatközlők: Antal Árpád, Barten Mária, Cservenák Pál, Dudás Ferenc, Dukai Ilona, Győri Ilona, Hadzsy János, Kardos József, Katyanszki Magdolna, Kocsis Antal, Kokrehel Mária, Lőrík Lajos, Mendrei János, Pataky Krisztina, Péter István, Rabbitovski Julianna, Skenderovic Éva, Sípos Mária, Stajic Klára, Szabó József, Szent László, Szinkó Ilona, Tóth Margit, Vass Károly.